

Efektywność wykorzystania majątku a wyniki ekonomiczne gospodarstw indywidualnych

Wprowadzenie

Gospodarstwa rolnicze funkcjonujące w realiach gospodarki rynkowej powinny charakteryzować się sprawnością ekonomiczną, umożliwiającą uzyskiwanie dochodów na poziomie akceptowalnym przez rodzinę rolnika świadcząca pracę na rzecz gospodarstwa. Sprawność ekonomiczna gospodarstwa uzależniona jest od efektywnego, zgodnego z zasadami racjonalnego gospodarowania, użycia czynników produkcji i pozyskania źródeł kapitału. Zarządzający gospodarstwem powinien zmierzać w kierunku optymalnego wykorzystania czynników produkcji w prowadzonych procesach produkcyjnych.

Wyrazem potencjału wytwórczego gospodarstwa rolniczego jest majątek, mający odzwierciedlenie m.in. w bilansie majątkowym, którego forma i treść są określone przepisami prawa. W bilansie tym widoczne są dwa zasadnicze czynniki produkcji w rolnictwie, tzn. ziemia wraz z pozostałymi środkami trwałymi oraz kapitał jako źródło sfinansowania posiadanego dotychczas majątku. Ujednoczenie treści i układu bilansu majątkowego w skali europejskiej umożliwia porównywalność efektywności funkcjonowania gospodarstw rolniczych w aspekcie majątkowym, kapitałowym i wynikowym [Goraj 2000; Wasilewski 2004]. Dotychczasowe badania z zakresu efektywności gospodarstw rolniczych pod względem wykorzystania czynników produkcji były prowadzone w dwóch zasadniczych ujęciach. Pierwsze ujęcie dotyczyło kompleksowej analizy efektywności wykorzystywania czynników wytwórczych [Bernacki 1982; Bud-Gusaim 1988; Zarzecki 1993]. W drugim ujęciu przeprowadzono szczegółowe analizy efektywności wykorzystania wybranych czynników produkcji oraz sposobu ich pomiaru [Kowalczyk 2000; Klepacki 2004; Klepacki, Gołębiowska 2005; Snarski 2000; Wasilewski 2005c; Ziętara 2000; Zwolak 2004]. Podejmowane są także próby kompleksowej oceny wyników działalności gospodarstwa rolniczego z uwzględnieniem maksymalizacji jego wartości [Franc-Dąbrowska 2004]. Przy ocenie efektywności całości majątku punktem odniesienia jest jego wartość netto w bilansie majątkowym. Jest to zatem ujęcie

statyczne, natomiast efekt wynikowy działalności gospodarstwa rolniczego obejmuje dłuższy okres (na ogół rok). Dotychczas oceniając efektywność posiadanego majątku wykorzystywano głównie końcową kategorię wynikową (zysk netto, dochód rolniczy). Kategorie te są kształtowane nie tylko przez działalność podstawową (operacyjną) gospodarstwa, ale również przez pozostałą działalność operacyjną, finansową i zdarzenia losowe. Mając na uwadze fakt, że w ramach prowadzonej działalności wytwarza się produkt finalny w celu sprzedaży, istotne jest określenie wskaźnika przychodowości majątku. Wskaźnik ten będzie informował o tym ile złotych przychodu ze sprzedaży przyniesie jedna złotówka zaangażowana w majątek gospodarstwa.

Celem badań było określenie zależności wyników ekonomiczno-finansowych od przychodowości majątku w rolniczych gospodarstwach indywidualnych. Wskaźnik ten obliczono jako relację przychodów netto ze sprzedaży do wartości netto majątku. Określono relacje między stopniem przychodowości majątku a płynnością finansową gospodarstw, rentownością, poziomem zadłużenia, ekonomiczną i społeczną wydajnością pracy oraz sprawnością zarządzania należnościami i zapasami. Wszystkie wielkości wartościowe zostały wyrażone w cenach bieżących, a wielkości względne w procentach lub jako niemianowane. Badaniem objęto 95 gospodarstw indywidualnych położonych w regionie środkowo-zachodnim według systemu regionalizacji Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (IERiGŻ), który obejmuje województwa wielkopolskie i kujawsko-pomorskie. Makroregion środkowo-zachodni charakteryzuje się wysokim w skali kraju poziomem cech organizacyjno-technicznych rolnictwa. Do badań wybrano celowo wszystkie gospodarstwa prowadzące nieprzerwanie rachunkowość rolną w latach 1998–2001. Analizą zostały objęte gospodarstwa o powierzchni powyżej 15 hektarów użytków rolnych (UR).

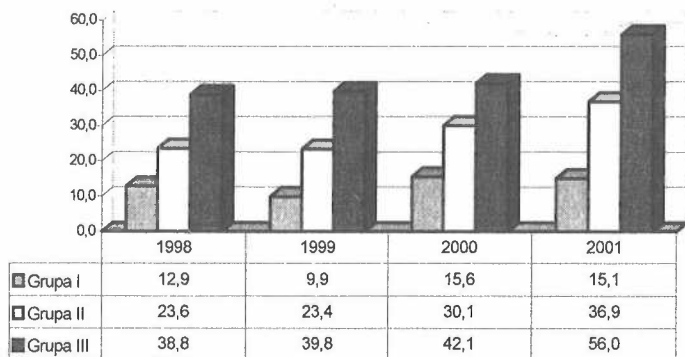
Próba gospodarstw indywidualnych badana przez IERiGŻ nie jest próbą reprezentatywną dla ich populacji generalnej w Polsce, jednak materiały pochodzące z rachunkowości IERiGŻ mają duże znaczenie w badaniach dynamicznych. Są to bowiem jedyne systematyczne zapisy prowadzone w gospodarstwach indywidualnych przez wiele lat. Mimo swej niereprezentatywności, w sposób właściwy odtwarzają one zmienność różnych cech ekonomicznych gospodarstw w czasie [Klepacki 1987].

Do oceny wydzielonych grup gospodarstw na tle pozostałych zastosowano metodę rangową. Sprowadza się ona do porządkowania obiektów według wybranych cech i zsumowania pozycji dla poszczególnych sortowań. Opierając się na ustalonej liście rankingowej badanych gospodarstw rolniczych wyodrębniono ich grupy według metody tzw. kwartyli. Pierwsza grupa gospodarstw (dolny kwartył – 25% zbiorowości) charakteryzowała się najniższą wielkością

przychodowości majątku, druga – średnią (50% zbiorowości), a trzecia najwyższą (25% zbiorowości). Dlatego też analizując uzyskane wielkości ekonomiczno-finansowe wykorzystano podział gospodarstw na pierwszą (I), drugą (II) i trzecią (III) grupę.

Wyniki badań

Na rysunku 1 przedstawiono kształtowanie się ekonomicznej wydajności pracy I obliczonej jako relacja produkcji końcowej netto do nakładów pracy wyrażonych w roboczogodzinach (rbh). Wraz ze wzrostem przychodowości majątku ekonomiczna wydajność pracy I także ulegała zwiększeniu. Przewaga gospodarstw z grupy trzeciej (o najwyższej przychodowości majątku) nad grupą pierwszą (o najniższej przychodowości majątku) była znacząca, około 3–4-krotna, najwyższa w 1999 r. W stosunku do gospodarstw z drugiej grupy (o przeciętnej przychodowości majątku) różnica na korzyść grupy trzeciej była mniejsza (około 1,5-krotna). Najwyższa ekonomiczna wydajność pracy I wystąpiła w trzeciej grupie gospodarstw w 2001 r. na poziomie 56 zł/rbh. Jedynie w tej grupie gospodarstw miała miejsce jednolita tendencja rosnąca wielkości ekonomicznej wydajności pracy I o 17,2 zł/rbh (o 44,4%). Relatywnie stabilny poziom ekonomicznej wydajności pracy I dotyczył gospodarstw z grupy pierwszej i kształtował się na poziomie 10–16 zł/rbh. Można zatem stwierdzić, że gospodarstwa o najniższej ekonomicznej wydajności pracy są najmniej efektywne pod względem wykorzystania składników majątkowych. Utrzymywanie się wielkości tego wskaźnika na stosunkowo niskim poziomie może świadczyć o pewnej stagnacji w rozwoju tych gospodarstw. Zarządzający nimi powinni zintensyfikować wysiłki w celu wzrostu wydajności pracy, co przyczyni się do zwiększenia efektywności działalności.

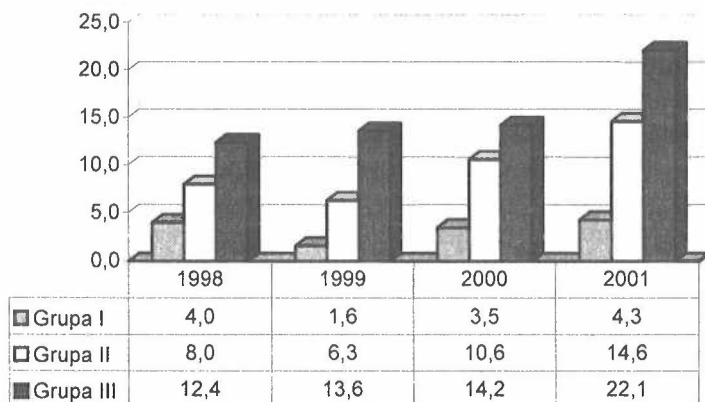

Rysunek 1

Ekonomiczna wydajność pracy I (zł/rbh)

Źródło: opracowanie własne.

Ekonomiczna wydajność pracy II została obliczona jako relacja dochodu rolniczego do nakładów pracy w rbh (rys. 2). Wskaźnik ten wyraża efekt końcowy działalności gospodarstwa w relacji do nakładów pracy. Zależności w przypadku tego wskaźnika są zbliżone jak przy ekonomicznej wydajności pracy I. Dominowały pod tym względem również gospodarstwa o najwyższym wskaźniku przychodowości majątku, z tendencją rosnącą z 12,4 zł/rbh w 1998 r. do 22,1 zł/rbh w 2001 r., tj. o 78,2%. Największa różnica między trzecią i pierwszą grupą gospodarstw wystąpiła w 1999 r. (727,8%). W innych latach przewaga gospodarstw z trzeciej grupy pod tym względem była mniejsza (około 3–5-krotna). Potwierdza to jeszcze bardziej zależność ekonomicznej wydajności pracy od poziomu efektywności wykorzystania majątku. Przewaga gospodarstw z trzeciej grupy nad drugą była zbliżona jak pod względem ekonomicznej wydajności pracy I. Ekonomiczna wydajność pracy II w drugiej grupie gospodarstw była zdecydowanie wyższa w porównaniu z grupą pierwszą niż przy ekonomicznej wydajności pracy I. Dominacja pod tym względem była najwyższa w 1999 r. i wynosiła 287%, podczas gdy przy ekonomicznej wydajności pracy I największa przewaga kształtowała się na poziomie 144,1% w 2001 r.

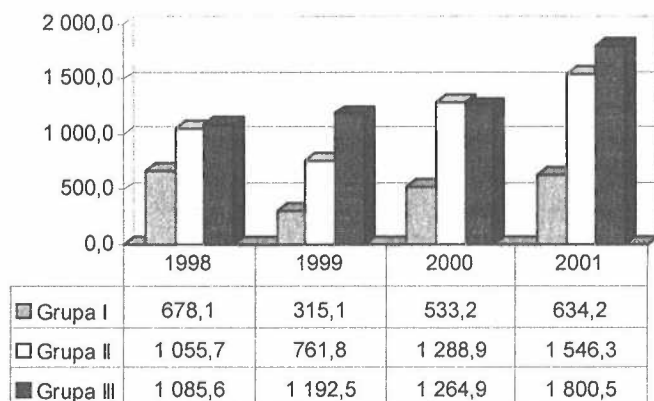
Rysunek 2

Ekonomiczna wydajność pracy II (zł/rbh)

Źródło: opracowanie własne.

Dochodowość ziemi obliczono jako relację dochodu rolniczego do powierzchni UR. Pod względem wysokości tego wskaźnika dominowała na ogół (z wyjątkiem 2000 r.) trzecia grupa gospodarstw, przy czym różnica do grupy drugiej nie była duża (rys. 3). Największa przewaga w wielkości tego wskaźnika wystąpiła w 1999 r. i wynosiła 56,5%, natomiast w 2000 r. przeważały gospodarstwa z grupy drugiej (o 1,9%). W stosunku do grupy gospodarstw o naj-

niższej przychodowości dominacja gospodarstw z grupy trzeciej była znacząca, najwyższa w 1999 r. (o 278,5%). W gospodarstwach z tej grupy miała miejsce niezakłócona tendencja rosnąca dochodowości ziemi do najwyższego poziomu z analizowanych grup gospodarstw – w kwocie 1800,5 zł/ha UR w 2001 r. z 1085,6 zł/ha UR w 1998 r. (wzrost o 65,8%). Gospodarstwa z drugiej grupy gospodarstw dochodowość ziemi miały zdecydowanie wyższą od grupy pierwszej, około 2,5-krotną, z wyjątkiem 1998 r. w którym różnica była 1,5-krotna. Oznacza to, że dopiero relatywnie wysoka przychodowość majątku zwiększa jednocześnie efektywność zasobów ziemi (użytków rolnych). Stagnacja dochodowości ziemi w pierwszej grupie gospodarstw, czyli podstawowego czynnika produkcji, może ograniczać ich możliwości rozwojowe z powodu braku kapitału do finansowania działalności.

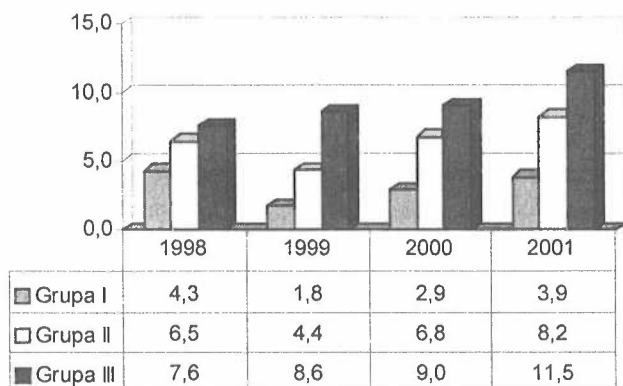

Rysunek 3

Wskaźnik dochodowości ziemi (zł/ha UR)

Źródło: opracowanie własne.

Kapitał własny jest z punktu widzenia przedsiębiorstwa najtańszym źródłem finansowania działalności. W gospodarstwach indywidualnych jest on dominującym źródłem kapitału, gdyż stopień wykorzystywania kapitału obcego (zarówno krótko-, jak i długoterminowego) jest w gospodarstwach indywidualnych niewielki [Wasilewski 2005a; Wasilewski 2005c]. Pod względem rentowności kapitału własnego zdecydowanie dominowały gospodarstwa z trzeciej grupy (o najwyższej przychodowości majątku) (rys. 4). W tej grupie gospodarstw wskaźnik zwiększył się z 7,6% w 1998 r. do 11,5% w 2001 r., tj. o 3,9 punktu procentowego. W pozostałych grupach gospodarstw tendencja rosnąca rentowności kapitału własnego wystąpiła w latach 1999–2001. Rentowność kapitału własnego uległa generalnie poprawie we wszystkich wydziałonych

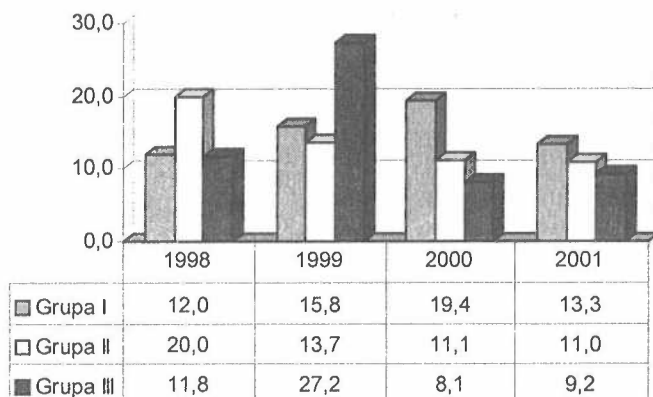
Rysunek 4

Rentowność kapitału własnego (%)

Źródło: opracowanie własne.

grupach gospodarstw. Poziom tego wskaźnika w trzeciej grupie gospodarstw był znacznie wyższy (o około 6,1–7,6 punktu procentowego w latach 1999–2001) niż w pierwszej grupie gospodarstw. W stosunku do grupy drugiej różnica była mniejsza, na ogół w przedziale 2–4%. Zwiększała się natomiast stopniowo przewaga gospodarstw z grupy drugiej nad grupą pierwszą w ujęciu dynamicznym, do 4,3 punktu procentowego w 2001 r. Można stwierdzić, że niska efektywność (przychodowość majątku) przyczyniła się do uzyskania najniższej rentowności kapitału własnego. Podkreślenia wymaga fakt rentownej działalności analizowanych grup gospodarstw, co nie oznacza jednak, że wszystkie analizowane, pojedyncze gospodarstwa były zawsze dochodowe.

Odzwierciedleniem umiejętności zarządzania należnościami jest analiza obrotu nimi w dniach. Nieuregulowane przez odbiorców należności są potencjalną gotówką, natomiast zbyt duże mogą być zagrożeniem zachowania płynności pieniężnej. Zarządzający analizowanymi gospodarstwami w sposób umiejętny kształtowali poziom należności, gdyż obrót nimi nie przekraczał czterech tygodni (rys. 5). Pod względem czasu regulacji należności nie występowały jednoznaczne zależności między analizowanymi grupami gospodarstw. Jedynie w latach 2000–2001 stwierdzono zależność skrócenia okresu regulacji należności wraz ze zwiększeniem stopnia przychodowości majątku gospodarstw. W latach tych w gospodarstwach z trzeciej grupy wskaźnik obrotu należnościami ustabilizował się na poziomie 8–9 dni, chociaż jeszcze w 1999 r. był najwyższy w analizowanym okresie i wynosił 27 dni (poziom niekorzystny). Może to świadczyć o podjętych działaniach zarządzających gospodarstwami w kierunku poprawy egzekwowania należności lub o zmianie polityki

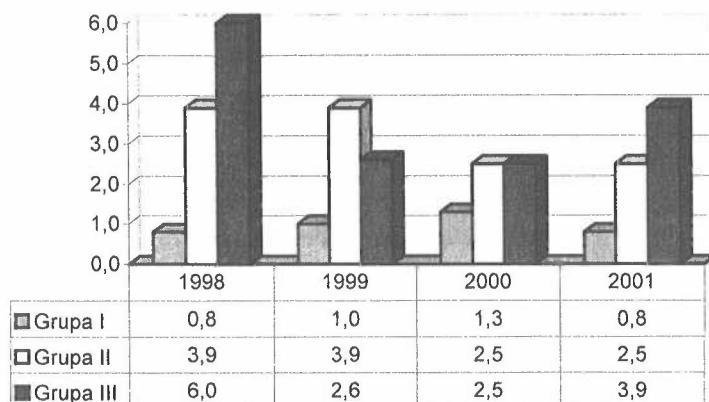
Rysunek 5

Wskaźnik obrotu należności (dni)

Źródło: opracowanie własne.

sprzedaży. Należy jednak pamiętać o tym, że zbyt rygorystyczna polityka terminów regulacji należności może przyczynić się do spadku przychodów ze sprzedaży. Rolnicy jednak pod względem odbiorców nie mają często zbyt dużego wyboru, jak również w przypadku obrotu targowiskowego uzyskują od razu gotówkę. W zakresie szybkości obrotu należnościami jedynie w drugiej grupie gospodarstw wystąpiła niezakłócona (korzystna) tendencja malejąca tego wskaźnika z 20 dni w 1998 roku do 11 dni w 2001 r. Oznacza to, że zarządzający tymi gospodarstwami stosują stabilną politykę w kształtowaniu poziomu należności.

Wskaźnik płynności natychmiastowej oblicza się jako relację gotówki (w kasie i na koncie bankowym) i krótkoterminowych papierów wartościowych do kwoty zobowiązań bieżących. Wskaźnik ten odzwierciedla zdolność gospodarstwa (przedsiębiorstwa) do uregulowania najbardziej wymagalnych zobowiązań. Zalecana w branżach pozarolniczych wielkość wskaźnika wynosi około 0,5 (w Polsce zaleca się 0,2). Wyższy poziom wskaźnika świadczy o zbyt dużym zamrożeniu środków, natomiast niższy o braku płynności natychmiastowej. W analizowanych grupach gospodarstw poziom płynności natychmiastowej znacznie przekraczał wymienione wielkości (rys. 6). Nie stwierdzono jednak zasadniczych zależności w kształtowaniu się analizowanego wskaźnika między wydzielnymi grupami gospodarstw. Najwyższy w analizowanym okresie poziom wskaźnika wystąpił w 1998 roku w trzeciej grupie gospodarstw (6,0), podczas gdy najniższy był w gospodarstwach z pierwszej grupy (o najniższej przychodowości majątku), i wynosił 0,8 w latach 1998 i 2001. W tej grupie gospodarstw płynność natychmiastowa utrzymywała się na relatywnie

Rysunek 6

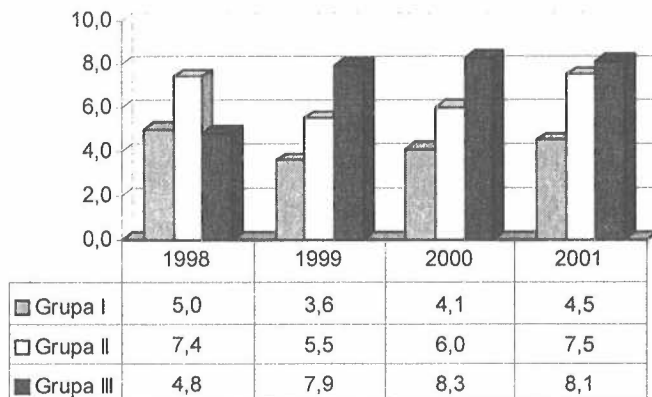
Wskaźnik płynności natychmiastowej

Źródło: opracowanie własne.

stabilnym poziomie. Wyższe wskaźniki płynności natychmiastowej w drugiej i trzeciej grupie gospodarstw mogą być odzwierciedleniem większych zasobów gotówkowych z tytułu bardziej efektywnej działalności. Gospodarstwa indywidualne o rodzinnym charakterze mają często wyższe zasoby gotówkowe w celu zabezpieczenia wydatków na cele bytowe. Wyższy wskaźnik płynności natychmiastowej trudno w takiej sytuacji określać jako tendencję niekorzystną. Jednak różnica między trzecią i pierwszą grupą gospodarstw pod tym względem, wynosząca 5,1 w 1998 r., świadczy o znaczących różnicach w poziomie płynności pieniężnej. Często jednak wskaźnik ten jest wysoki z powodu niskich zobowiązań bieżących i nie jest związany z faktem zamrożenia środków pieniężnych.

Korzystną sytuację finansową analizowanych grup gospodarstw potwierdza wielkość wskaźnika ogólnego zadłużenia, obliczonego jako relacja zobowiązań ogółem do wartości majątku gospodarstw. Wskaźnik ten kształtował się na relatywnie niskim poziomie, nieprzekraczającym 8,3% (rys. 7). Najwyższy poziom zadłużenia występował na ogół w gospodarstwach z trzeciej grupy (z wyjątkiem 1998 r.), na poziomie około 8%. Najniższe zadłużenie dotyczyło natomiast gospodarstw z grupy pierwszej (3,6–5%). W gospodarstwach pierwszej i drugiej grupy nastąpił nieznaczny wzrost zadłużenia w latach 1999–2001. W grupie trzeciej gospodarstw poziom zadłużenia w relacji do grup pierwszej i drugiej zmniejszył się w latach 1999–2001. Świadczy to o braku zasadniczych różnic w stosowanych przez zarządzających gospodarstwami strategiach finansowania działalności kapitałem obcym. Niewielkie zadłużenie gospodarstw sprawia, że zasadnicza korzyść i efektywność działalności jest związana z ra-

cyjonalnym wykorzystywaniem kapitału własnego. Stwierdzono bowiem, że przychodowość majątku nie różnicuje w sposób zasadniczy poziomu ogólnego zadłużenia gospodarstw.

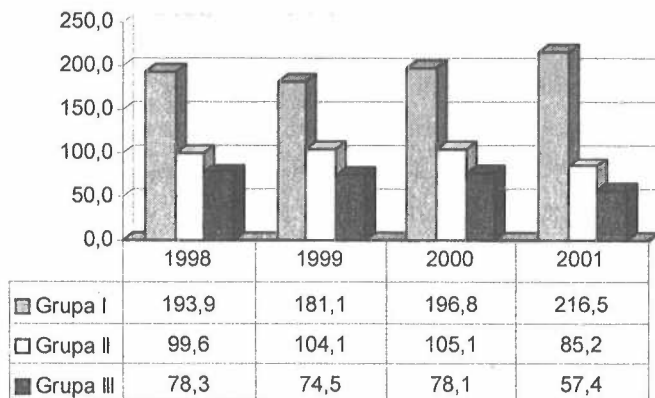
Rysunek 7

Wskaźnik ogólnego zadłużenia (%)

Źródło: opracowanie własne.

Jednym z czynników kształtujących efektywność działalności gospodarstw rolniczych jest gospodarowanie zapasami. W opracowaniu przedstawiono analizę kształtowania się tego wskaźnika w dwóch ujęciach: z uwzględnieniem i bez uwzględnienia wartości stada obrotowego. Stado to jest specyficzną pozycją zapasów, w każdej bowiem chwili może być sprzedane, nawet jeśli nie stanowi jeszcze produktu finalnego, co należy uwzględnić przy klasyfikacji zapasów w gospodarstwach rolniczych [Wasilewski 2005b]. Jednocześnie trudno oczekiwać od zarządzającego gospodarstwem skrócenia obrotu tym rodzajem zapasu, gdyż do sprzedaży przeznaczony jest produkt finalny. Na rysunku 8 przedstawiono kształtowanie się wskaźnika obrotu zapasami bez wartości stada obrotowego. Wskaźnik ten obliczono, uwzględniając przychody netto ze sprzedaży oraz wartość stada obrotowego i przeliczając na dni obrotu. Zdecydowanie najdłuższym czasem obrotu zapasami charakteryzowały się gospodarstwa z pierwszej grupy gospodarstw (o najniższej przychodowości majątku). W tej grupie gospodarstw miało miejsce zwiększenie się poziomu tego wskaźnika do około 216 dni w 2001 r. (o 22,6%). Zbyt długi obrót zapasami może być w tym przypadku zjawiskiem niekorzystnym, gdyż zamrażane są środki finansowe. Nawet uwzględniając wykorzystanie zapasów do produkcji zwierzęcej, tak wysoki wskaźnik obrotu zapasami jest zjawiskiem nieracjonalnym. Najszybszy obrót zapasami dotyczył gospodarstw z trzeciej grupy (na ogół z tendencją malejącą), gdyż w 2001 r. skrócił się do około 57 dni, co należy ocenić jako zjawisko korzystne. W tym roku obrót zapasami w pierwszej grupie gospo-

darstw trwał o 159 dni dłużej. Analizowane grupy gospodarstw różniły się zatem znacznie pod względem gospodarowania zapasami. Z kolei relatywnie stabilny poziom wskaźnika obrotu zapasami w ujęciu dynamicznym w każdej z grup gospodarstw świadczy o zbliżonych zachowaniach w zakresie kształtowania zapasów w analizowanych latach.

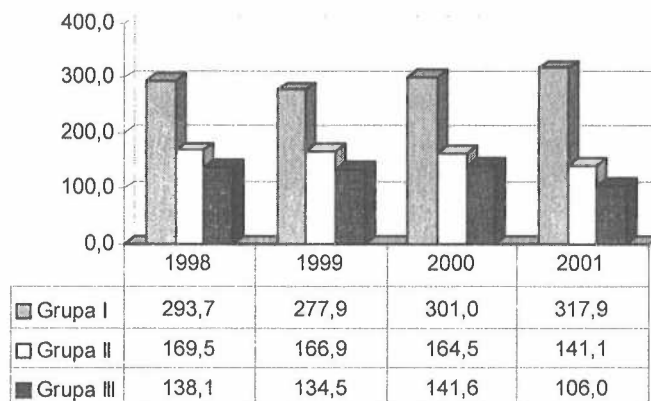

Rysunek 8

Wskaźnik obrotu zapasami (bez stada obrotowego) (dni)

Źródło: opracowanie własne.

Zbliżone zależności jak w przypadku analizy obrotu zapasami bez stada obrotowego wystąpiły przy jego uwzględnieniu w obliczeniach. Najdłuższym obrotem zapasami charakteryzowała się również pierwsza grupa gospodarstw, z tendencją rosnącą aż do 317 dni obrotu w 2001 r., podczas gdy w grupie trzeciej gospodarstw obrót ten wynosił 106 dni. W największym stopniu uwzględnienie wartości stada obrotowego wydłużało obrót zapasami w pierwszej grupie gospodarstw (najbardziej w 2000 r. – o 104 dni), co uzasadnia stwierdzony wcześniej najdłuższy obrót zapasami bez stada obrotowego w tej grupie gospodarstw. Najmniejsza różnica pod tym względem dotyczyła na ogół trzeciej grupy gospodarstw, co świadczy o dominacji w nich roślinnego typu produkcji. Jedynie w drugiej grupie gospodarstw następowało stopniowe, niezakłócone skracanie czasu obrotu zapasami do 141 dni w 2001 r., podczas gdy w 1998 r. obrót ten trwał prawie 170 dni. Reasumując, można stwierdzić, że w gospodarstwach obrót zapasami trwał relatywnie długo w porównaniu do branż pozarolniczych. Należy mieć jednak na uwadze specyfikę produkcji rolniczej, dotyczącą sezonowości produkcji, a przez to i sprzedaży, niepewności zbytu i cen oraz prowadzenia produkcji zwierzęcej. Stwierdzony jednak najdłuższy obrót zapasami w gospodarstwach o najniższej przychodowości majątku świadczy o występowaniu zależności efektywności działalności i poziomu zapasów w gospodarstwach indywidualnych analizowanej zbiorowości.

Rysunek 9

Wskaźnik obrotu zapasami (ze stadem obrotowym) (dni)

Źródło: opracowanie własne.

Wnioski

W opracowaniu przedstawiono analizę zależności wyników ekonomiczno-finansowych od przychodowości majątku w rolniczych gospodarstwach indywidualnych. Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski końcowe:

1. W gospodarstwach o najwyższej przychodowości majątku (grupa trzecia) wystąpiła najwyższa ekonomiczna wydajność pracy, podczas gdy w gospodarstwach o przychodowości najniższej wydajność ta była 3–4-krotnie niższa. Oznacza to, że możliwości uzyskania wyższej efektywności zasobów czynników wytwórczych w gospodarstwach z grupy trzeciej są największe. Znalazło to odzwierciedlenie w wielkości dochodowości ziemi, która była także najwyższa w grupie trzeciej, chociaż przewaga pod tym względem nad grupą o przeciętnej przychodowości majątku (grupa druga) była relatywnie niewielka. Pod względem rentowności kapitału własnego trzecia grupa gospodarstw dominowała nad pozostałymi gospodarstwami, chociaż poziom rentowności nie był wysoki. Szczególnie niska rentowność kapitału własnego dotyczyła grupy gospodarstw o najniższej przychodowości majątku, a mając na uwadze długi obrót kapitałem w rolnictwie, należałoby podjąć działania w kierunku poprawy efektywności wykorzystania kapitału własnego.

2. Obrót należnościami w analizowanych grupach gospodarstw rolniczych był relatywnie krótki, gdyż nie przekraczał na ogół trzech tygodni. Zachowania zarządzających gospodarstwami należy ocenić pod tym względem wysoko. Zbliżony czas regulacji należności nie wpływał w sposób zasadniczy na poziom przychodowości majątku. Odzwierciedleniem korzystnej sytuacji pieniężnej gospodarstw jest kształtowanie się wskaźnika płynności natychmiastowej na relatywnie wysokim poziomie, znacznie przekraczającym wielkości zalecane w branżach pozarolniczych. W gospodarstwach o przeciętnej i najwyższej przychodowości majątku płynność finansowa była największa, co jest odzwierciedleniem wyższych zasobów gotówkowych, jak również często niskich zobowiązań bieżących z tytułu finansowania działalności głównie kapitałem własnym.
3. Płynność finansowa gospodarstw może być poprawiona przez sprzedaż zapasów, którymi obrót był najkrótszy w gospodarstwach o najwyższej przychodowości majątku, co daje korzyści większej dostępności płynnych środków finansowych. Jednak w porównaniu z branżami pozarolniczymi w gospodarstwach rolniczych obrót zapasami trwał relatywnie długo, zwłaszcza uwzględniając wartość stada obrotowego. Najmniej korzystna sytuacja pod tym względem dotyczyła gospodarstw o najniższej przychodowości majątku, w których obrót zapasami trwał od ponad 200 dni bez uwzględniania wartości stada obrotowego jako zapasów do około 300 dni z jego uwzględnieniem. Wynika to ze specyfiki gospodarstw nastawionych na produkcję zwierzęcą, w których stado obrotowe jest pośrednim etapem wytwarzania produktu finalnego. Można się zastanowić nad zmianą podejścia zarządzających tymi gospodarstwami do kwestii zapasów produktów gotowych i środków do produkcji z zakupu przez wprowadzenie koncepcji dostaw na czas ich głównych pozycji.
4. Zadłużenie analizowanych grup gospodarstw było niskie i nie przekraczało 8,3%. Oznacza to, że gospodarstwa nie wykorzystują w dużej skali kapitału obcego do finansowania działalności. Jest to odpowiednie zachowanie w przypadku wystarczającego poziomu kapitału własnego. W sytuacji natomiast obaw związanych z wykorzystywaniem kapitału obcego w dłuższym okresie może to doprowadzić do stagnacji rozwoju tych gospodarstw. Należy mieć także na uwadze, że kapitał obcy wspomaga kapitał własny i przynosi korzystny efekt w postaci dźwigni finansowej, pod warunkiem racjonalnego wykorzystania kapitału obcego.

Literatura

- BERNACKI A., 1982: Efektywność różnych poziomów koncentracji środków produkcji w gospodarstwach indywidualnych. Wydawnictwo SGGW-AR, Warszawa.
- BUD-GUSAIM J., 1988: Efektywność zasobów produkcyjnych w rolnictwie indywidualnym Polski. PWN, Warszawa.
- FRANC-DĄBROWSKA J., 2004: Rynkowa i ekonomiczna wartość dodana w ocenie przedsiębiorstw rolniczych. Roczniki Nauk Rolniczych, Seria G, t. 91, z. 2.
- GORAJ L., 2000: Sieć danych rachunkowości gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej (FADN). Wydawnictwo FAPA, Warszawa.
- KLEPACKI B., 1987: Zasady wyboru próby do badań ekonomiczno-rolniczych. Roczniki Nauk Rolniczych, Seria G, t. 84, z. 3.
- KLEPACKI B., 2004: Efektywność wykorzystania zasobów w rolnictwie polskim na tle rolnictwa dotychczasowych członków Unii Europejskiej. Problemy Rolnictwa Światowego, tom XI, Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- KLEPACKI B., GOŁĘBIEWSKA B., 2005: Zmiany w sytuacji gospodarstw o zróżnicowanym obszarze. [w:] Procesy przystosowawcze przedsiębiorstw agrobiznesu do gospodarki rynkowej. Wydawnictwo „Wieś Jutra”, Warszawa.
- KOWALCZYK S., 2000: Miary wielkości potencjału produkcyjnego gospodarstw rolniczych. Zeszyty Naukowe SGGW, Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, nr 39.
- SNARSKI S.J., 2000: Ekonomiczna efektywność czynników produkcji gospodarstw rolniczych, prowadzących produkcję w zróżnicowanych warunkach przyrodniczych, i jej znaczenie dla zrównoważonego rozwoju gospodarki żywnościowej. Zeszyty Naukowe SGGW, Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, nr 41.
- WASILEWSKI M., 2004: Harmonizacja rachunkowości międzynarodowej na przykładzie MSR – Rolnictwo. [w:] Problemy rolnictwa światowego. Aktualne tendencje w międzynarodowych stosunkach gospodarczych w rolnictwie i gospodarce żywnościowej, Tom XI, Wydawnictwo SGGW.
- WASILEWSKI M., 2005a: Poziom i zmiany kapitału własnego a wyniki ekonomiczne gospodarstw indywidualnych. [w:] Praktyczne aspekty pomiaru efektywności. Prace Naukowe AE we Wrocławiu, nr 1061, Wrocław.
- WASILEWSKI M., 2005b: Określenie znaczenia zapasów metodami ABC i XYZ w indywidualnych gospodarstwach rolniczych. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego nr 2 (42).
- WASILEWSKI M., 2005c: Wykorzystanie zasobów kapitałowo-majątkowych w gospodarstwach rolniczych. [w:] Zarządzanie wiedzą w agrobiznesie w warunkach polskiego członkostwa w Unii Europejskiej. Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- ZIĘTARA W., 2000: Ekonomiczna i społeczna wydajność pracy w rolnictwie i w różnych typach gospodarstw rolniczych. Zeszyty Naukowe SGGW, Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, nr 41.
- ZWOLAK J., 2004: Wydajność nakładów pracy żywej wyposażonej w środki trwałe produkcyjne w gospodarstwach rolnych różnej wielkości. Roczniki Nauk Rolniczych, Seria G, t. 91, z. 2.

ZARZECKI J., 1993: Ekonomiczna efektywność indywidualnych gospodarstw rolnych o różnym sposobie mechanizacji. Wydawnictwo UW, Filia w Białymstoku, Białystok.

Asset Efficiency in Creating Economic Outputs of Individual Farms

Abstract

The aim of the paper was to analyze economic and financial outputs in relation to profitability of assets. In the group of farms with the highest profitability of assets, the highest level of land profitability, economic work efficiency and profitability of equity was observed.

Farms with average or the highest level of assets profitability were also these with the highest accounting liquidity. The period of stocs turnover was the shortest in farms with the highest asset profitability. Comparing with other sectors, the period of stocs turnover was relatively long. The level of liabilities in farms was low. The managers of analyzed farms preferred prudent financial policy.